

د مړ حووم

مولانا « سعيد افغانى »

ليكنو څخه څو انتخابي مقالې

Ketabton.com

۱۳۹۵

دارواښاد دوكتور « سعيد افغانى » دمړينى د شپږم تلين په مناسبت
د اسلامي شوونو او اوقافو وزارت
كابل 1369 هجري شمسي

www.masjed.se

د پښتو ژبې د پرمختيا د څانگې د لاسليك د څانگې د لاسليك د څانگې د لاسليك

فهرست مطالب

عنوان

- 1 - سريزه
- 2 - تذکر مختصری درباره شخصیت مرحوم الحاج دوکتور محمد سعيد
«سعيد افغانی»
- 3 - آثار و تألیفات دوکتور «سعيد افغانی»
- 4 - داسلام په رڼاکې د دندو پیژندل
- 5 - حس خیر
- 6 - د عشق او محبت دین
- 7 - فساد او تباهي
- 8 - اسلام څه شی دی؟
- 9 - اسلام او نوي علوم
- 10 - حساسي او مثالي هڅې او هیلې
- 11 - د انبیاء او رسولانو اهداف څه وو؟
- 12 - د آسماني ادیانو پرله پسې راتلنه

سريزه:

مرحوم مولانا دوكتور محمد سعيد (سعيد افغاني) د هيواد زيات شمير عالمان، پوهان، ليکوالان، استادان، زده کوونکي او نور ملی او نور ټول شخصيتونه ښه پيژني. دی کوچنی وه لوی شو، او بالاخره سپين ږيرتوب ته ورسيد خود هيواد والو او اسلام سپيڅلي دين په لاره کې له هلو ځلو او مبارزو څخه يې د يو ستر پراخ وړاندې ليک سره، د کورنۍ او نړېوالې تجربې سره د ژوند په هيڅ پړاو کې لاس وانه خيست. ده دخپل ژوند زياته برخه په کتاب، مقالو ليکلو، وعظ او ارشاد تېره کړه او پدې لاره کې يې زيات افتخارات لاسته راوړل. دی دهر ډول ظلم، تيريو، گواښ او نورو ټولنيز و نیمګړتياو په برخه کې هېڅکله هم چپ پاتې نه شو. خپلو دوستانو او د ټولنې نور مخکښان يې د راتلونکي خطراتو او د غلط قدم د اخيستو په صورت کې دافغان ملت او ولس د خطراتو ته د مواجهه کيدو په صورت کې په مستندو دلایلو او تفاسیلو انظار او خبرداری ورکاه. ده د فلسفې او الهیاتو په برخه کې خپله دوکتورا د مصر دالازهر شریف له پوهنتونه تر لاسه کړه، ښه مې په یاد دي چې د 1369 هجري شمسي کال د کب د میاشتې اومه نیټه چې د مرحومي دمرينې د ورځې سره مصادفه ده ده د خپل وروستی اثر او لیکنې پروف پخپل قلم په داسې حال کې چې کښاستی هم نه شو په ملاستي باندې اصلاح کول، لا د کتاب پروف يې تر آخره نه وه رسولي چې د مرګ سلګۍ يې پيل او دنيوي ژوندانه سره يې وداع وکړه اوحق ته يې ځان وسپاره «انا لله وانا اليه راجعون». دا چې دی يوديني عالم وه نو موږ هم دده دلوی درياب څخه يو څو څاڅکي راواخيستل. هيله لرو چې ددیني عالمانو اود نورو ټولو لوستونکو تنده پرې يو څه ماته شي. په دې لنډه رساله کې دده په ژوندانه باندې د هيواد مشهور او پيژندل شوي عالم مرحوم مولوي محمد هاشم کامه وال يوڅه لنډه لیکنه کړيده. بيا دافغانستان جمهوريت د عالمانو او روحانيونو د عالي شورا لوی رئيس الحاج مولوی غلام سرور منظور دده په چاپ شوو آثارو يوه لنډه تبصره کړيده او وروسته د شؤون اسلامي د نشراتو او تبليغاتو رياست د مرحوم هغه لیکنې څخه چې لاتر اوسه نه دي چاپ شو يوي، څو مقالې غوره کړيدي چې دادی ديوي کوچنی رسالې په ترڅ کې تاسو گرانو لوستونکو ته وړاندې کيږي.

وماتوفيقي الا بالله

محمد رحيم «يوسفی»

د افغانستان د وزارت شؤون اسلامي د نشراتو او تبليغاتو رئيس

بسم الله الرحمن الرحيم

تذکر مختصر درباره شخصیت

مرحوم الحاج دوکتور محمد سعید (سعید افغانی)

مولوی محمد سعید صاحب که پسر ارشد جناب مولانا علامه عبدالمجید مشهور به خطیب مولوی صاحب (خطیب مسجد جامع شهر تیگری مرکز ولایت لغمان) که فعلاً به شهر مهترلام شهرت یافته، میباشد.

تعلیمات ابتدایی از نظم و نثر دری و مبادی فقه، عبادات، صرف و نحو و رساله های علم منطق را از والد امجد خود تحصیل کرده بودند. درملیت پشتون به شاخه عمرزائی از قبیله وقوم مشهور صافی - پشتون انتساب داشتند. تحصیلات رسمی را در مدرسه عالی دارالعلوم عربی کابل به انجام رسانیدند.

بنده درسال 1328 - 1329 هـ. ش. که محصل مدرسه قضات عدلیه و بعداً مدرّس آن مدرسه بودم باشخص محترم مولوی صاحب محمد سعید آشنا، دوست و هم مسلک گردیدم. جناب شان بعد از فراغت درهمان مدرسه در دارالعلوم عربی استاد مقرر شدند. در آنوقت استاد شدن در مدرسه دارالعلوم جهت بدیهی عالم بودن شخص بشمارمی رفت. استادان بزرگ مرحوم این مدرسه شخصیت های برازنده علمی، جامع علوم منقول و معقول بودند که نظیر و مثل آنها کنون در حجاب شد و زوندرت است. فارغ التحصیل این مدرسه رامولوی خطاب میکردند و می گفتند. لهذا درمقدم اسم نامی دوکتور صاحب کلمه مولوی رانوشته ام. بعداً جناب شان به حیث مدیر مدرسه دارالعلوم نجم المدارس ولایت ننگرهار که درقریب جوار مرقد مبارک علامه نجم الدین مشهور به صاحب هده، شیخ طریقه قادریه درقریه هده درجنوب شهر جلال آباد (مرکز ولایت ننگرهار) موقعیت داشت، مقرر گردیدند که بعداً تبدیلا به حیث عضو مسلکی ریاست تدریسات ثانوی مرکز وزارت معارف مقرر شدند درین مرحله در عین حال در لیسه عالی استقلال وظیفه تعلیمی نیز داشتند. درین مدت بنده نیز به حیث معلم مضامین عربی و دینی درلیسه استقلال کابل مصروف وظیفه تدریس بودم. درین مدت طبعاً درهنگام فراغت و تفریح به ملاقات همدیگر و احیاناً مباحثه علمی کیفیت مسرت آمیز را حاصل می نمودیم. مرحوم باردیگر به حیث مدیر مدرسه نجم المدارس مقرر گردیدند.

درهمین دوره ثانی چنان اتفاق افتاد که ماه مبارک رمضان رسید و پادشاه وقت در جلال آباد بودنددر مسکن شاه باغ کوکب سرشته ختم قرآن کریم در اثنای نماز تراویح که در مذهب حنفی عبادت های مسنونه است، گرفته شده بود. بعضی از علمای مشهور ننگرهار دعوت شده بودند در آن ختم قرآن کریم اشتراک ورزند. مدیر صاحب نجم المدارس مولوی محمد سعید افغانی با چند نفر استادان مدرسه نیز در آن ختم شرکت کرده بودند. در شب

اخیر ختم طوریکه تعامل است سخنرانی های اجتماعی و موعظه دینی ایراد می‌گردد و مولوی صاحب محمد سعید سعیدافغانی صاحب فرصت راغنیمت دانسته بحضور پادشاه آیه قرآن کریم راتلاوت، ترجمه و تفسیر نمودند. از اثر درد دل که با امور وطن و بهبود آن برای بهبود اهل وطن داشتند به جرئت حق گوئی ضمناً خطاب به پادشاه گفت: اگر چه در قانون اساسی ذکر گردیده پادشاه شخصا واجب الاحترام و غیر مسؤول اند آیا شما فرمانی را صادر کرده اید و از علماء و خطبا خواهش کرده اید که به یادداشت کلمه بنده خدا (ج) در خطبه بشما دوعا بکنند و بنده طبعاً شرعاً به نزد خالق رب العالمین مسؤولیت داشته می باشد بلکه در ذهنیت عامه کافه ملت و رعیت نیز مسؤولیتی دارید. خواهش میکنم شخصا نیز قبول زحمت فرموده به امور اداره عامه وطن توجه داشته باشید، جلو خود سربهای بعضی مامورین بزرگ را گرفته باشید.

فردای آن مولوی صاحب را وزارت معارف خواسته و به حیث معلم مکتب ابتدائی در شهر کابل مقرر شدند.

مولوی صاحب به صبر و استقامت از این امر اطاعت کردند و کوشیدند تا شرایطی مهیا شود و برای تحصیلات عالی به پوهنتون ازهر شریف به کشور جمهوری عربی مصر - قاهره اعزام شوند که به مقتضی آیه کریمه «**عسی ان تکرهوا شیاً وهو خیر لکم**» بالاخره این آرزو بر آورده شد و به قاهره جهت تحصیلات عالی به پوهنتون ازهر شریف اعزام شدند.

در پوهنتون ازهر شریف سوابق و اسناد تحصیلی علمی مولوی صاحب که عبارت از شهادتنامه دارالعلوم عربی آن وقت کابل بود ملاحظه نمودند این شهادتنامه براسمای کتب از علوم و فنون عقلی و نقلی مشتمل قرار ذیل بود.

صنف پنجم :

- 1- شرح ملا عبد الرحمن جامی بر متن کافیه ابن حاجب در علم نحو،
- 2- کنز اخیر از بیع تا فرایض - در علم فقه - معاملات،
- 3 بدیع المیزان - رساله علم منطق ارسطو،
- 4 - رساله جذری در علم تجوید،
- 5 - قصیده برده در علم ادب و نعت آن حضرت صلی الله علیه وسلم،

صنف ششم:

- 1- شافیه ابن حاجب در علم صرف و خط،
- 2 - قطبی علم منطق،
- 3- نور الانوار علم اصول فقه،
- 4 - سبعة معلقة از ادب،
- 5 - شرح نخبه الفلر از اصول،

صنف هفتم:

- 1- هدایه اول تا کتاب وقف از فقه شریف،

- 2- جامی از اوصول فقه،
- 3- سلم العلوم ومیرزاهد قطبیه از علم منطق،
- 4- مقامات حریری از ادب،

صنف هشتم:

- 1 - میبذی شرح هدایتہ الحکمت از فلسفه طبیعی والہی،
- 2 - مختصر المعانی شرح تلخیص المفتاح از معانی و بیان و بدیع،
- 3- تحریر اقلیدوس، هندسہ،
- 4- میرزاهد ملا جلال، منطق،
- 5- جلالین شریف، تفسیر مختصر،
- 6- دیوان متبنی، در ادب،

صنف نهم:

- 1 - هدایہ اخیر از بیع تا و صا یا
  - 2 - مشکوہ شریف
  - 3 - شرح عقاید نفی و
- فقه کامل معاملات،
علم حدیث،
علم کلام و عقاید خیالی حاشیہ آن،

صنف دهم:

- 1 - جامع صحیح ترمذی و جامع الداود
  - 2 - مطول تفتذانی
  - 3 - حمد الله
  - 4 - تصریح الافلاک
- علم حدیث،
معانی،
شرح حصہ تصدیقات سلم العلوم،
علم ریاضی و ہیت،

صنف یازدهم:

- 1- قاضی مبارک
  - 2- شرح چغمینی
  - 3- صحیح مسلم شریف
  - 4- مدارک التنزیل
  - 5- مسلم الثبوت
  - 6- اصول فقه
  - 7- تاریخ الخلفا از علامہ جلال الدین سبوطی،
- شرح حصہ تصورات سلم العلوم،
علم ریاضی و ہیت،
علم حدیث،
تفسیر،

صنف دوازدهم:

- 1- بیمار ی
  - 2- صحیح بخاری کامل
  - 3- تلویح و تو صیح
  - 4- میرزاهد بر امور عامہ
- علم تفسیر،
علم حدیث،
اصول فقه،
- از شرح مواقف علم کلام و عقاید.

شاید بعضی از کتب را فراموش کرده باشم به هر حال به ملاحظه این سند عالی و مهم علمی طوریکه از زبان فصیح البیان مولوی صاحب شنیده ام، هیت تدریسی و ممتحنه پوهنتون از هر فرمودند که شما نصاب تعلیمی مرادف پوهنتون از هر را تحصیل کرده اید اما ما امتحان می گیریم ، بعد از موفقیت در امتحان گفتند که محاوره و مذاکره به لسان عربی وارد نمی باشید شما را در صنف سوم فاکولته شرعیات پوهنتون از هر شریف به کمال رضایت و استحسان قبول داریم بعد از آن موفق شد که درجه دوکتور را حاصل نمود. مقصد فیض تحصیل نصاب تعلیمی دارالعلوم آن وقت برایش رسید ، شاید بابعضی افراد دیگر از محصلین افغانی فارغ التحصیل دارالعلوم کابل نیز این رویه در پوهنتون از هر شده باشد در ستیز دوکتورای آن مرحوم کتاب «شیخ عبد الله الهروی الانصاری الافغانی» واریه به عربی بعد از تتبع مطالعات که در اطراف شیخ الاسلام هرایتی نوشته بودند و لقب

فوتو هذا از محصلین افغانی جامعه الازهر مصر میباشد که در (روز شنبه 17 سپتمبر سال 1966 در تر مینل میدان هوایی قاهره کشور مصر) اخذ شده است. از چپ به راست (قطار ایستاده) استاد شهید برهان الدین ربانی ، استاد جوهر صدیقی، استاد حبیب الرحمن جدیر ، مرحوم دکتور محمد سعید سعید افغانی (پدر بزرگوارم) ، استاد مرحوم وفی الله خان سمیعی ، استاد حبیب الله غالب ، داکتر سید جان بیان قطار نشسته ؛ از چپ به راست

استاد عبد الحکیم خان ، استاد نعمت الله شهرانی ، استاد محمد اکبر ضیایی ، استاد عبد الرشید ملاخیل ، استاد مرحوم محمد صدیق سیلانی ، استاد داکتر احمد خطیبی ، استاد یاقوت؛ استاد محمد حبیب سراج و استاد عبد الجبلی یوسفی.

علمی دوکتورا را کسب کردند که از آن بعد به دوکتور محمد سعید سعید افغانی یاد می شد. هنوز به مصر تشریف نه برده در کابل در مدرسه دارالعلوم مدرس بود ند که در آن هنگام یکی از علمای کشور مؤرخین ایران به کابل تشریف آورده بودند و به سعید نفیسی شهرت داشتند مولوی صاحب ازینکه نام شان سعید بود خود را تخلص سعید افغانی اختیار کردند من در یک ملاقات برایش گفتم چه خوش است که اگر ایران سعید نفیسی دارند افغانستان هم سعید افغانی را بروز داد. به تبسم گفت خداوند توفیق خدمت علمی بدهند که به مردم خویش خدمت کرده بتوانیم.

جناب شان با داشتن چنان سرمایه هنگفت علمی و ذوق مطالعه خصوصاً درباره افکار و تالیفات شیخ عبدالله الانصاری شکی نه مانده است که دست طولانی در معلومات عرفانی و تصوف پیدا کردند و موجب وسعت افق نظر علمی گردیده و گاهی در ضمن مقاله ها به تداوی درد های اهل وطن به تذکر از مطالب صوفیانه عالمانه و عاملانه می پرداخت. بعد از عودت به وطن عزیز با وجود آنکه معقول و مناسب به صاحبان قدرت اداری وقت خصوصاً معارف و پوهنتون آن وقت بود که از دفاتر علمی دوکتور صاحب در فاکولته شرعیات استفاده کنند اما به دارالمعلمین عالی مقرر شد جناب شان کتابی در سوانح علامه سید جمال الدین افغانی نیز تألیف کرده اند. آقای سید مرحوم مایه افتخار علمی افغانی و پیشوای نصیحت آزادی بخش عالم شرق و اسلام بود. طبعاً قسمتی از خصائص نیک علمی اودر مغز بیدار دوکتور صاحب جا گرفته بود. خدمت قلمی علمی خود به ترتیبی و کیفی که میدانست و می پسندید نقش قدم علامه سید افغانی را تعقیب می کرد کسیکه می فهمید می فهمید ورنه... جناب دوکتور را در دوره جمهوریت محمد داوود که دوکتور عبد المجید وزیر عدلیه و متصدی اداره قضا بودند و دوکتور صاحب را از سابقه داری زمان وزیر معارف بودنش معرفت داشت به عضو شورای عالی قضا مقرر کردند که در عین حال تنظیم اداره محکمه عالی محاکمه قضات رابه صداقت و امانت بدست داشت واز توجه به حقایق و آثار عاطفه بشری که خاصیت طبیعی اش بود بامتهمین قضایا صرف مطابق قانون معمول رفتار کرده می شد.

بنده به حیث رئیس دیوان حقوق عامه در محکمه عالی استیناف مرکز و در عین حال رئیس دیوان محکمه مرافعه مماثل تجارتی و استیناف مماثل جزائی نیز بودم. روزی به معیت محترم محمد انور واحدی رئیس عمومی استیناف مرکز بمنظور تقدیم استهدا در یک موضوع حقوق عامه به شورای عالی قضا رفته بودم شورای عالی دایر شد ریاست آنرا محترم دوکتور عبدالمجید وزیر عدلیه تنظیم می کرد. اراکین شورای عالی حضور بهم رسانیده بودند بعضی از رؤسای دوائر قضا نیز حضور داشتند البته به اجازه وزیر صاحب می آمدند. قبل از آنکه پیشنهادیه موضوع حقوق عامه را تقدیم مجلس کنیم روی یک موضوع دیگر آغاز گردید رئیس ریاست محکمه ابتدائیه مامورین (عبدالله حاتم) استمدا کرده بود که یک نفر تحویلدار مستخدم هوئل متهم بوده که بوئل الکهل دار راتلف نموده و خارنوال در دعوی خویش از او مطالبه جبران خساره الکل کرده والکل نظر به مقررات شرعی و

فقهی، قیمت ندارد. تملیک آن ممنوع است وزیر صاحب تمام مجلدات قانون مدنی راکه تازه نافذ شده بود مطالبه کرد ولی از ملاحظه آن حل مطلب کرده نشد. یکنفر از اعضا مجلس که عضو اصلی شورای عالی نبود گفت مال دولت تلف شده متهم به جبران خساره محکوم شود دوکتور صاحب در برابر او گفت که حکم شریعت و مذهب دارایی خساره دولت متروک العمل کرده نه می توانیم روی این مباحثه صدهای جانبین بلند تر گردید آن یکی شیدا تر صیغه طبعیت وزیر صاحب بود و دوکتور صاحب علاقه تحکم حکم مذهبی و شرعی داشت. درینصورت حکم جبران خساره خمر ضایع شده گویا بالای آن متهم فروخته شده تلقی می شد (کتاب هدایه اخیر جلد 3) راملاحظه کردند از الفاظ شرح هدایه تحت عنوان بیع فاسد صفحه 45 بکمال وضوح ثابت شد که نظر یه دوکتور صاحب موافق فقه حنفی بوده و به حکم قانون تعاملی در موضعیکه حکم قانون وضعی واضح نباشد از هدایت اصول کلی فقه اسلامی خصوصاً حنفی استفاده بعمل می آید، محکمه به آن تمسک کند، اما نفر دیگر به حاشیه 5 در صفحه 45 نظر انداخته که در آن نوشته بود خمر مال است مطلقاً عند البعض ای اهل الذمه و خارج سطور حاشیه این صفحه 8 کلمه هم نوشته بود که (ای عند نا ایضاً) حواله به رمز حرف کاف که کتاب کافیه از آن مراد باشد نوشته بود باز هم دوکتور صاحب به عین الفاظ هدایه تمسک کرده گفته اورا اثر دید می کرد. اینجایک رمز علمی است که در اصطلاحات رسم المفتی ذکر است. مسایل متذکره درمتون وباز درشروح اهمیت قابل ترجیح بودن برای عملی شدن دارد ومسایل حواشی در درجه سوم است.

یعنی دوکتور صاحب به این قاعده افتاً متوجه بود. تغییرات در رنگ به دلالت خشم آلوده پیدا کرد. جناب وزیر صاحب طرفداری نفر مستشار عندی خود را کرده به دوکتور صاحب گفت بحث را خاتمه بدهید شما گزاره نه میکنید. در این مرحله من گفتم که محکمه در صدور حکم از مائعات الکلی هیچ تذکری را ندهد وبوتل هائیکه از شیشه بوده و مال دولت است ضیاع آنرا فقط مدنظر گرفته متهم را تعزیرا به جریمه نقدی و قیمت بوتل ها محکوم کنند.

دوکتور صاحب بخود تکلفاً فرصت پیدا کرد و کتاب اشارات و منبهات تالیف شیخ ابوعلی سینا (رح) را به دری ترجمه کرد و به پوهنتون تاشکند تقدیم کرد و از آن پوهنتون مستحق جائزه این سینا شناخته شد که وسعت معلومات او را در فلسفه طبیعیات والهیات به اثبات می رساند مدتی در عین حال سرپرستی و ریاست شورای علماء و روحانیون افغانستان را نیز واری می کردند بعداً به توجه دولت ریاست شورا علماء به تشکیل جداگانه مربوطه به ریاست شورای وزیران منظور گردید و دوکتور صاحب به حیث رئیس آن اداره مستقل مقرر شدند وبه ریاست شئون اسلامی مولوی عبدالولی حجت که یکی از شاگردان دوکتور صاحب اند، مقرر شد.

بالاخره دوکتور صاحب به نسبت مریضی که عاید حالش بود توان جسمی اش ضعیف و ضعیف شده و با وجود مریضی و علالت مزاج کتاب «خطر جنگ ذروی» را بمناسبت دومین کنفرانس عمومی شورایعلماء و روحانیون تحریر و به نشر میرساند. در سال ۱۳۶۳

« سیره مختصر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم » را بنامی آنحضرت صلی الله علیه وسلم تألیف نموده که در سالگرد میلاد النبی صلی الله علیه وسلم سال ۱۳۶۳ هـ ش، توزیع گردید. اخیراً در حوت ۶۳ برای دوکتور صاحب مریضی قلبی نیز عاید گردید که در شفاخانه نظامی چهارصد بستر - کابل بستری شد. با وجود صرف مساعی جمیلہ دوکتوران مؤظف و توجه مقامات عالیہ دولت متبوعہ جمهوری افغانستان داعی اجل را لبیک گفته جان را به جان آفرین سپردند. «انا الله و انا اليه راجعون»

مراسم تشییع جنازه مرحومی با توجه مقامات صالحه دولت و صدر محترم هیئت رئیسه دولت بکمال اعزاز آغاز وانجام گردید. جنازه شان با اعزاز تمام در مسجد جامع پل خشتی ادا گردید و در جوار مرقد حضرت تمیم انصار (رح) مطابق وصیت خودش در مقبره مشهور و عام شهر کابل بنام شهدا صالحین تدفین شدند. در تشییع جنازه مرحومی عده کثیری و جمع غفیری از اقارب، احباب و علاقه مندان مرحوم و امران بزرگ دولتی و کارمندان رسمی حضور داشتند. بالای مرقد مبارک او نخست جناب شیخ القرآن افغانستان قاری الحاج محمد عمر خان امام ارگ جمهوری سورۃ قرآن پاک را تلاوت نمودند. بعداً مولوی محمد سالم علمی به نمایندگی از جبهه ملی پدر وطن که جناب دوکتور صاحب یکی از معاونین ریاست جبهه ملی بودند خطابه مفصل ایراد کردند. به تعقیب آن مولوی عبدالولی حجت رئیس شئون اسلامی دولت افغانستان در اطراف شخصیت علمی دوکتور صاحب خطاب و ایراد فرمودند و وفات او را یک ضایعه علمی در حلقه روحانیون نه تنها در افغانستان بلکه در منطقه خواندند. مرحومی با داشتن افکار پیشرو و استحکام رابطه دیانت و مدنیت، حب وطن و سعادت خواه اهل وطن مانند آیت الله مرحوم سید محمود تالقانی ایرانی تشخیص کردند و بعد سوانح مرحومی خوانده شد. فاتحه و دعاء خوانی در حق مرحومی برای دوم روز در مسجد جامع شیرپور گرفته شد. در روز دوم در هیئت قبول فاتحه به روح مبارک ایشان معاون ریاست شورا مرکزی از جبهه ملی شاغلی باریق شفیع، آقای مولوی حجت به نمایندگی از شئون اسلامی و معاونین شورا علماء و روحانیون به نمایندگی از ریاست شورای علماء و روحانیون و نیز فرزندان ارجمنداش از جمله امین الدین سعیدی (پشتون سعیدی) و نجم الدین سعیدی و محترم جنرال متقاعد عبدالقهار خان مامایش و محترم مولوی نقیب الله سابق رئیس محکمه ولایت بادغیس و برادران دیگرش اشتراک داشتند.

در روز دوم فاتحه (حوت ۱۳۶۳) بعد از اینکه مجلس فاتحه خوانی انجام یافت بنده جرئت اخلاقی نمودم بیاس لطف دوکتور مرحوم که با من داشتند نساءت مخلصانه و صادقانه او را که در خدمتگذاری خصوصاً در امور دینی به اهل وطن عزیز داشتند و در صحن صحبت های علمی که گاه گاه از بسا اسرار دقیق در مسایل غایبه از علوم مختلفه اظهاراتی میکردند و به همین منظور خدمت در امور اجتماعی و دینی اینجانب به اثر جاذبه روحانی و فضیلت علمی خویش وادار تا به صفت معاون اقلّاً برای مدت یکسال همراه او در ریاست شورای علماء و روحانیون کار بکنم، لازم دانستم سخن چند مختصراً به حضار محترم بیان

نمایم. لهذا به زوات محترم بارق شفیعی صاحب و معاونان شورا علما و اعضا مسلکی آن اقارب مرحومی خطاب نموده بعد از استیذان در حالیکه جمعیت بزرگی از علاقه مندان فاتحه کنندگان استاده بودند گفتم حضار محترم من جناب دوکتور صاحب را عمیقاً معرفت داشتم دوکتور صاحب شخصیت جامع الکمالاتی بود و مردم جهان سابق تا حال به دو دسته تقسیم شده اند برخی از هدایات و نصائح حضرات انبیاء عظام پیروی میکنند و برخی دیگر از افکار طبقه فلاسفه - از نگاه فلسفه انسان در آخرین مرحله تکاملی جسم طبعی موقعیت دارد و در بدو آفرینش خود دارنده عقل در مرتبه هیولایی شده بعداً به تدریج به قوه مرتبه عقل عدم بالملکه (تحصیل مجول به استفاده از علوم می رسد و کسیکه به مرحله نهائی این مرتبه عقلی برسد او را صاحب قوه قدسیه می نامند که اکثر حقایق اشیاء نیز در او معلوم و مشعر بالفعل می باشد).

دوکتور صاحب در نظر من صاحب قوه قدسیه بود او از نفس خویش بر آمده و گذشته بود. دائماً در فکر حصول سعادت و آرامی برای کافه بشر بود بالخصوص برای اهل اسلام و اهل وطن محبوب خود از تالیفات ، آثار ، تحلیل ها ، صحبت ها و سایر نوشته های او چه در فلسفه چه در تصوف و چه در اجتماعیات به درجه وضوح ثابت است.

کتاب خطر جنگ وی را که تحریر کرده، اسباب موجب دو جنگ عمومی گذشته را در آن بیان و از خطر جنگ سوم که در آن حتماً سلاح ذروی مورد استفاده قرار خواهد گرفت و موجب تباهی نسل بشری گردد، علاقه شدید او را به حفظ بشریت ازین فاجعه بزرگ نشان میدهد. خداوند (ج) به فضل و کرم خود عالم انسان را از آن نجات بدهد و از نگاه پیروی از اصول و فروغ دین مقدس اسلام و در احکام فروغ از مذهب حنیفی رح شخص به مقام رسیده به نظر می رسد که داری نفس مطمئنه شده بودند مومنی که دارای نفس مطمئنه باشد او آغاز دوران زندگی متری دیگر اوست که بفضل و مرحمت باری تعالی واجب الوجود که اهل تصوف و عرفان از ذات اقدس و به کلمه علت العلل تعبیر کرده اند، روح چنین مؤمن متوفی را لطفاً مخاطب می فرمایند :

« يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَ ادْخُلِي

جَنَّتِي » (یعنی انسان موقنه یعنی انسان اگر چه مسلمان باشد گاهی دارنده نفس اماره (سرکش و طاغی) و گاهی دارنده نفس موقنه می باشد و اصیان نشیب و فراز تنازل و ترقی را دیده داری نفس لواحه می شود و آنانیکه منعم به نعمت هدایت حقه ،حق تعالی کردند از حالت مطمئنه روبه ترقی شده به مقام راضیه و مرضئه می رسند.

من بشما به عرض میرسانم چندی قبل در همین مسجد جامع شیرپور از طرف ریاست محترم شئون اسلامی به بذل عاطفه مقامات صالحه دولت به علماء و خطبای مساجد جامع یک ماهه معاش طبق معمول همه ساله توزیع شد من هم درین جمله بودم بعد از فراغت به دفتر دوکتور صاحب ریاست شورای علما و روحانیون به غرض ملاقات او رفتم حینکه مشرف شدم دو به دو بودیم من هم مریضی کرده ها و غیره داشتیم مدتی در شفاخانه

علی آباد بستری شده بودم از من پرسان کردند که صحت شما چطور است خوب هستید من گفتم دوره تکلیف دهنده مریضی ام سپری شده آثار ضعف آن باقی است اما کیفیتی عارض حال من است که به مریضی ام شدت هم پیدا کند متاثر نمی شوم از اینکه بیشتر توجه بنده را به سفر آخرت به میان می آورند و خداوند (ج) توفیق اظهار توبه می دهد این رحمت مریضی به نعمت عرفانی براریم مبدل می گردد و از موت هیچ خوف در دلم وارد نه می گردد - چه صحابه بزرگ جلیل القدر دوعا می فرمودند:

« **الهم حبيب الموت الي من بعلم ان سيدنا محمداً عبدك ورسولك بالحق** » جناب دوكتور صاحب فرمودند که مدت دو هفته می گذرد که من وقتی بعد از نماز خفتن به بستر می روم گرچه بزبان حرفی نه گویم اما قلب روح من خداوند (ج) را بیاد می آورد، و خواهش سفر عقبی میکند اما وقتی از طرف صبح برای وظیفه رسمی به دفتر می آیم به مجرد آنکه درین چوکی بنشینم و کس در نزد من نباشد از بالای من نیز این سؤال حسن خاتمه حیات این جهان فانی با افتخارات عقائد حقه و نور ایمان کامل برمی آید.

به هر حال به رحم و کرم خداوند (ج) امیدوار هستیم واینک مدت (15) روز پوره نگردیده که دوكتور صاحب جان را به جان آفرین تسلیم نمودند.

شخصیتی بود دارنده عواطف و احساسات بشری خیر خواه و مردم دوست صلح وامنیت پسند طرفدار سرسخت در مقاومت و دفاع از عقائد حقه اسلامی چنانچه در موقعی که برای اخذ جایزه ابن سینا به تاشکند رفته بودند در یکی از جوائز رسمی آن جمهوریت اسلامی در باره شخصیت او ارقام داشته بودند که دوكتور سعید افغانی دارای احاطه وسیع علمی از اجتماعیات و اخلاقیات می باشد.

جناب شان طرفدار و معتقد دیانت اسلامی و اقتصادی برای رفاهیت جامعه هستند، در دفاع از حقایق و معتقدات اسلامی مقاومت سر سخت دارند در یکی از سفرهائیکه از نزد اش پرسان کرده بود که به موجودیت متافزیک (ماوراء لطبیعه) چه حاجت ضرورت است بمن مکاتبه بیان نمود که من در جواب آن شخص گفتم به اینکار از ماوراء الطبیعه چه حاجت و کدام ضرورت است نفر مذکور در حالت بهت وحیرت ماند و گفت من فکر میکردم که جواب سوال من دشوار است همچو تو عالم به من روشنی خواهد انداخت اما تو سوالی کردی که پاسخ آن برای من نیز بسیار مشکل و صعب است لهذا به عرض می رسانم که جناب دوكتور به زنده گی نوبتی و مترقی آغاز کردند طوریکه حضرت مولنا جلال الدین بلخی (رح) می فرماید:

از جمادی مردم و نامی شدم	مردم از نامی به حیوان سر زدم
مردم از حیوان ومن آدم شدم	چون بترسم من زمردن کی کم شدن
باردیگر سر برارم از بشر	تا برارم از ملانک بال و پر
جستنی دیگر کنم من سوی جو	کل شئی ها لک الا و جـــــهه

جناب دوكتور صاحب آخرین تألیف خود را راجع به سیره حضرت سیدنا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم تحریر کرده و از رویه اخلاقی و طرز اداره حیات نبوی صلی الله علیه

وسلم به طور مختصر و جامع تفصیلاتی داده اند. نوات طرف علاقه این وظایف اجتماعی را به آن نصائح گرانها مورد التفات کردن آرزو کرده است که خاصیت حمیزه او را یعنی مدنیت دیانیت خواستن تمثیل و تبلیغ میکند. ما امید واریم به فیض و برکت پیروی از اخلاق عالی حضرت پیغمبر اسلام صحابه کرام، تابعین عظام، عرفا اهل الله (ج) که به مرحوم دوکتور صاحب ذوق و صمیمیت داشتند خداوند رؤف و مهربان او را مورد غفران نموده ساکن بحبوحه جنان بگردا ند. آمین یا رب العالمین.

در باره وفات آن شخصیت گرانمایه باید گفت «د دیرو پلار وه، ډیر ترې پاتې یتیمان» یعنی در اثر وفات حسرت ناک او همه علمای افاضل دینی و همه دانشمندان اهل قلم از اهل وطن کسانیکه او را از نزدیک ملاقات کرده بودند و میشناختند از صدر محترم هیئت رئیسه دولت جمهوری افغانستان گرفته تا طبقه جوانان و خوردان متأثر و متأسف هستند و وفات شان را یک ضایعه بزرگ روحانیت وطن محسوب خوانده و گفته اند: باوجود آن من برای آنان، اقارب و سایر اعضای فامیل نجیب شان صبر، حوصله، استقامت و تسلیت و اطمینان قلب از رب المنان استدعا دارم و خواهانم و در مطابقت به آیه مبارکه که « انا لله وانا الیه راجعون» درد فراق ظاهری او را تداوی کرده باشند و به مژده آنها « إِنَّمَا يُؤَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ » از بارگاه رب الارباب متمنی باشند و به نعمت اتفاق و داشتن رویه احترام بزرگان و شفقت بر خوردان درذات البین خودها مقدم باشند. اونه مرده به حیات جاوید به زندگانی متریقی آغاز کردند طوریکه مولنا جلال الدین بلخی (رح) در جای دیگر فرموده اند:

بر امید راه بالا در قیام	پیرو سنت خیر الانام
لب فروبندم از طعام شراب	سوی خوان آسمان دارم شتاب
دمبدم از آسمان می ایدم	آب و نان رزق می افزایدم
ننگرم در عجز امیدم در طلب	تومرا آنجایی پس چه عجب
این طلب در من گروگان خداست	ز آنکه هر طاب به مطلوبی سزااست
جهد کنم تا این طلب افزودن شود	تا دلم زین چاه تن بیرون شود
خلق گوید مردان مسکین فلان	من بگویم زنده ام ای غافلان
گرتن من طاق و تنها خفته است	هست جنت بردلم بشگفته است
می زندجان در جهان آبگون	نعره یا نیت قومی یعلمون
چون نخواهد زیست جان بی این بدن	پس فلک ایوان او چون خواهد شدن
گر نخواهد بی بدن جان تو زیست	فی السماء از قلم روزی کیست
آن خدای خوب کارو برد بـ	هـدیه ها را میدهد در انتظار
ای مسلمان انتظار الا انتظار	از برای خوان بالا مرد وار
چون جناب دوکتور صاحب از علمای با معرفت و علاقه مند عرفان بود به شعار او نیز	
چنین گفتار روان قبول باید کرد:	

مرغ باغ ملکوتیم درین دیر خراب	می شود نور تجلی اخدا دانه ها
با احد در لحد سنگ بگویم ای دوست	آشنای توام و غیره تو بیگانه ما
گر نکیراید و پرسد بگو که رب تو کیست	گویم آن ذات که ربوده است دل دیوان ما
شکر الله که نمردیم و رسیدیم به دوست	آفرین باد برین همت مردانه ما

در آخر دعا قرآنی میکنم « ربنا اغفر لنا ولا خواننا الذین سبقونا با یمان وتجعل فی قلوبنا
غیرالذین آمنو ربنا انک رؤف الرحیم - ربنا آتنا فی الدنیا حسنة و قنا عذا بالنار- الهم
اغفرو ارحمه واسبق شراه واجعل الجنة مسواه آمین یارب العالمین

الحاج مولوی محمد هاشم کامه وال

آثار و تألیفات
مولانا دوکتور محمد سعید
(سعید افغانی)

نوشته: الحاج مولوی غلام
سرور منظور!

- 1- نابغه الشرق السيد جما الدين الا
فغانی، محل نشر قاهره، زبان
عربی، نشر شده،
- 2- شيخ الاسلام عبدالله الا نصاری
الهروی، محل نشر قاهره، زبان
عربی، نشر شده،
- 3- سيد جمال الدين افغانی، مرجع
نشر اطلاعات وکتور افغانستان،
زبان پشتو، نشر شده،
- 4 - توضیح و تحلیل مواضع مهم
کتاب الا اشارات والتنبهات این سینا و تعلیقات شخصی او.
- 5 - تفسیر منتخبات آیات بزبان دری، که از طرف وزارت معارف برای شاگردان صنوف
یازده مورد استفاده قرار میگیرد.
- 6- تفسیر منتخبات، آیات بزبان پشتو، که برای شاگردان از طرف وزارت معارف طبع
و نشر شده.
- 7 - تاریخ کلتور اسلام، بزبان دری از طرف پولی تخنیک کابل برای محصلین گستر، طبع
و نشر گردیده.
- 8 - مختصر تاریخ افغانستان، از طرف پولی تخنیک کابل، چاپ و توزیع گردیده.
- 9 - روان شناسی از طرف دار المعلمین عالی چاپ به محصلین توزیع گردیده.
- 10 - (فقه اسلامی) از طرف دارا لمعلمین عالی گستر و به محصلین توزیع گردیده.
- 11 - رساله (صلح و آرامش از نظر اسلام) به زبان دری در سال 1361 از طرف جبهه
ملی پدر وطن و نشر گردیده.
- 12 - رساله (پلاره وطنه ملی جبهه او یا دلته دتولنیز وستونزو دحل لپاره) بزبان پشتو در
سال 1362 ه ش از طرف جبهه ملی پدر وطن طبع و نشر گردیده.
- 13 - کتاب خطر جنگ هستوی، به زبان دری سال 1362 ه ش بمناسبت کنفرانس علما و
روحانیون طبع و نشر شده.
- 14 - رساله (محمد ص) رهبر دید گاه اسلام به زبان دری در 1362 ه ش بمناسبت

کنفرانس علماء و روحانیون طبع و نشر شده.

15 - رساله (محمد ص - رهبر بزرگ اسلام) بزبان دری در سال 1362 هـ، ش. طبع و نشر گردیده.

16 - مقالات متعدد دوکتور سعید افغانی، در حدود هزار مقاله در جرائد و مجلات افغانستان طبع و نشر گردیده.

مرحوم مولانا دوکتور سعید افغانی مبلغ راه صلح و آرامش ملی در ج.ا بود و به این ارتباط در مارش ها میتنگ ها، محافل و مجالس در داخل کشور بیانیه های شفاهی و تحریری را ایراد نموده است او در کنفرانس ها سیمینار ها و سمپو زیم های ملی و بین المللی اشتراک ورزیده و بیانیه هایی را ایراد نموده است.

به اساس فرموده خداوند متعال کل نفس ذائقة الموت او داعی اجل را لبیک گفته است ولی کارنامه های اوزنده است علماء، روحانیون مشایخ و همه مسلمانان مصلح و دیانت شعار کشور بالای شخصیت او افتخار مینمایند.

الحاج مولوی غلام سرور منظور

د مرحوم مولانا «سعید افغانی» له لیکنو څخه څو انتخابي مقالې

د اسلام په رڼاکې ددندو پیژندل:

د اسلام د ټول بشر د پاره آسماني آخري مکمل قانون دی. دوظایفو د مبادیو د فارمول د مثبت سوچه او سپیڅلي حرکت نه او ورباندې باور او د فرصت سره برابر پرې جدي عمل کول دي.

گرانو لوستونکو داکومه داسې دعوی نه ده چې صرف په خوش بيني اتکاء ولري بلکه ددې دعوی تصدیق د آسماني او ځمکې ادیانو او قوانینو دمقایسې او مقارنې څخه ورسته د عقل او تدبیر خاوندان ښه کولی شي ...

په اسلام کېنې اوامر، نواهي، حلال، حرام، ښه او بد خلکو د طبعي آزادۍ تمایل په اساس بنا او د اخلاص، مینې، محبت او اجتماعي عدالت راز لري.

«علامه اقبال وايي»

گر جهان داند حرامش را حرام X تا قیامت پخته ماند این نظام

باید منصفانه قضاوت وشي منصفانه قضاوت وشي چه دخلکو در وابطو دمحکو او مطمئن ژوند د برابرولو د پاره اسلامي اخلاق، صلحه رحم او بی الایشه مرستي ترکومي اندازې پورې حیاتي که قیمت او ارزښت لري.

پدې اساس د اسلام مقدس دین وروسته لدې څخه دوظایفو معقول متین او طبعي فورمولونو یې خلکو ته وضع کړي او ښودلي دي: دخلکو مکلفیت اوپه خپلو فردي او اجتماعي وظایفو باندې عمل دهر چا د توان او قدرت سره برابر اعلان کړی دی لکه چه الله (ج) فرمایي: «**لَا يَكُفُ اللَّهُ نَفْساً إِلَّا وَسْعَهَا**» یعنې الله پاک څوک په کوم کار مأمور کړی نه دی مگر دهغه د وسې او طاقت په اندازه او په دې آیه مبارکه کې: «**لَيْسَ الْإِنْسَانُ إِلَّا مَسْعَى**» یعنې انسان لره د ده د سعي د اندازې څخه زیات اجر او مزد نشته. په دې اساس د خلکو دمکفولو څخه وروسته باید کار او عمل او موفقیت د نظر لاندې ونيول شي، او دخلکو مکافاتونه د کارونو دانجامولو په توازن د نظر او تطبیق لاندې شي.

البته دکار په کیدو او نه کیدو کېنې د مکافات او مجازات تطبیقول باید ډیر دقیق وي ځکه چې له همدغه ځایه د اجتماعي بنسټ د تقویه گیدو او یا نریدو مواد برابرېږي. مونږ داسلام په مقدس دین کېنې گورو چه انسان په پوره تائید دعمل او کار په خوا دعوت شوی لکه چه الله پاک فرمائي:

«**اعملوا فسیرى الله عملکم ورسوله والمؤمنون**» کار او عمل وکړئ خدای پاک پیغمبر صلی الله علیه وسلم او ایمان داره خلک د تاسو کارونه گوري. الله تعالی بیا فرمایي:

«انالانضیع اجرمن احسن عملا» داووده ده چې فرمائي: مونږ د بنوکارونو دکونکو اجراو مزد نه ضایع کوو.

اسلام دجائز عیش اودپاکي روزي دلاس ته راوړو طرفداري کوي اومؤید یی دی.

الله پاک خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته فرمائي: «**قل من حرم زینة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق**» ترجمه: ته ووايه ورته چه دا پاک رزقونه خوراکي مواد او د دنیا د بنایسته او زینتی شيانو څخه روا اوجائز استفاده چا په خلکو باندې حرامه او بنده کړي ده. یعنې د اسلام په دین کښې دپاکي روزي دلاس ته راوړلو دجائز عیش او نوش او بنایسته شيانو څخه جائز نه استفاده منع نه ده او نه د چا لاس او وسایل له دې څخه بند شوي دي چه خپل حیاتي شيان لاس ته راولي.

لکه چی فرمایي: «**اعْمَلْ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا وَاعْمَلْ لِآخِرَتِكَ كَأَنَّكَ تَمُوتُ غَدًا**» ددنیا دپاره داسې قوي اوپاڅه کارونه کوه لکه چه د تل دپاره ژوند کوئ او د آخرت او عواقبو خیال دومره قوي ساته لکه چه سبا مري او د عواقبو سره مخامخ کیرئ.

حضرت محمد صلی الله علیه وسلم په دې روحيې فرمائي: «که رسی واخلې لرگي وکړئ او رائي وړي اوخرڅ یې کړي اوله دې لیاري څخه روزي په لاس راوړي دا درته له دې څخه ښه ده چه سوال او گدائي وکړي، څوک څه درکړي او که نه.»

فرمائي څوک فرمایي: «**اليد العليا خير من اليد السفلى**» پاسی لاس چه چاته څه ورکوي د لاندې لاس څخه کوم چه خیرات درباندې اخلي بهتر دی. په بل ځای کښې فرمائي «**المؤمن القوى خير من المؤمن الضعيف**» قوي مؤمن له ضعیف مؤمن څخه یعنې کاری مسلمان دبیکاره مسلمان څخه ښه دی.

حضرت عمر فاروق (رض) فرمائي: «باید یو د تاسو هم دروزی د پیدا کولو څخه غافل اوبې پروا نشي، حال دا چه بی کاره خلک په دې پوهیږي چه د آسمانه خوچاته سره اوسپن زرنه اوري»

مونږ گورو چه مسلمانانو په حساب الجبر او هندسه کښې ډېر پرمخ تګ وکړه او خوارزمي په مسلمانانو کښې هغه څوک دی چه دالجبر فارمولونه یې اختراع کړل، او لاتین ته ترجمه شو اود اروپا په پوهنتونو کښې ترشپاړسم قرنه پوری ور څخه استفادي کیدلې چه تراوسه لاد الجبرفارمولونو په الجبر یادیري.

وروسته بیا دغه کتاب ټول او یاڅه برخي په مختلفو ژبو ترجمه شو. مسلمانانو دالجبر فارمولو نه تحلیلی هندسي د پاره اساس وگرځول چه ترننه ورڅخه استفادي کیري. راضي تاسو د «ابن الهشم» دهندسي په بحثونو کښې مطالعه وکړئ. چه دې څنگه مکعبی معادلي په مخروطي ټوټو مېنځ ته راولي. اود مساحه په حقله دده ابتکارات څومره ارزښ لري.

دمأمون خلیفه په عصر کښې د طول البلد درجي وښودلې د بطیموس خطاوي اصلاح کړي و ډیری رصدخاني جوړي او مجهزي شوي او د ارتفاع مقایس مینځ ته راغلي او اسطرلاب جوړ شو ...

دستورو او نور ته په خوا توجه د آبی العباس الفرغانی د مدخل د کتاب څخه وروسته پیل شوه. ددغه کتاب په کال (1235 هـ. لمریز) کښی یو خاشبیلی په لاتین ژبی ترجمه کړو او د ابی ریحان البیرونی مساعی دستورو د معلوماتو په حقله د ستایش وړ دي. خوارزمي زیچ او تقویم البلدان په واسطی حیرانیدونکي ابتکارات وکړل. دطب او دواء جوړولو په حقله کې د ابن سینا د (القانون) کتاب او د رازی تألیفات ترننه پورې د دنیا دخلکو توجه جلبه کړې ده او په اروپا کښی نن هم دابن سینا (القانون) کتاب ته دطب چینه ویل کیږي. او هلته زیات د پنځلسو وارو څخه چاپ شوی او په مختلفو ژبو اوښتی دی. په کیمیا کښی د جابر جهان اورازی اکتشافات ترننه پوری د وظیفه پیژندلو ثبوت ورکوي چې د فخر وړ دی.

خلاصه داچه داسلام د روښانه زروکار ونه او اختراعات او اکتشافات زښت زیات او د واقعي مسلمانانو حرکت او پرمخ تګ لکه چه رښان فرانسوی مشهور فیلسوف وایي دعلم مدنیت او ادب حرکت او پرمخ تګ پوره شپږ قرنه دمسلمانانو په لاس کی وه او په دی برخه کې مسلمانان داروپا استاذان دی . «سعید افغانی»

حس خیر

حس خیر باید در جوامع ترزریق و تقویه شود. پیوند اجتماعی به اساس تأمین منفعت بمیان میاید، اما اغلب خواهان تأمین منفعت ایم.

ولی؛ هرگاه تأمین منفعت به تنوع خود به حس خیر خواهی گوناگون، سره و کره نه گردد با انحرافاتى مواجه میگردد. بناً درانجام هر کار و هم در شروع آن باید حس خیر در نظر باشد.

حس خیر شوق و ذوق را تحریک مینماید و موجب فیض و برکت میگردد، هسته خیر در افکار صالح نشوونمای خوبی دارد و حتی باندازه ئی میرسد که بعضی رجال بزرگ خیر خواه، خیر را تنها برای تأمین خیر میخوانند و از انجام اعمال خیر به دیگران، چنان لذتی میبرند مثل آنکه بخودش خیر رسیده باشد.

جوامعیکه در آن احساس خیر ضعیف میگردد به بدبختی های گوناگون مواجه میگردد، که مبدا همه تباهی های اجتماعی از ضعف احساس خیر شروع میشود و در صورت عدم جلوگیری معقول از آن منجر به خطرات مدهشی، چون انحلال جامعه میگردد. بناً وظیفه مردم و خاصتاً رهبران اجتماعی اند که در تولید احساس خیرمساعی جمیله را بخرچ دهند و احساس تأمین منافع را ولو به هر قسمیکه باشد بی جلوه نه گذارند.

اگر احساس خیر باشد، تعاون و تساند صورت میگیرد و اگر تعاون و تساند دوامداری را داشته باشیم، باید عصیره و به شیوه احساس خیر مختلط گشته و از آن برایش آب و رنگ داده شود.

تطهیر نیت و پاکی فکر و اندیشه که برای بمیان آمدن آن رجال بزرگ اجتماعی کار کرده اند بمنظور آن است تا احساس خیر بمیان آید، پس باید اولاً تطهیر فکر و بعد از آن تعمیر فکر و یا بهتر بگویم:

اولاً احساس خیر و بعد از آن انجام اعمال خیر !
احساس خیر انسان را اصلاح ساخته ، تحکم و تسلط بر نفس را بمیان میآورد .
تعلیم و تربیه باید به اساس منظورو مدنظر مواد و میتود های احساس خیر شروع و در هر رشته آن باید به اندازه ضرورت از احساس خیر کار گرفته شود و در هر رشته آن باید به اندازه ضرورت از احساس خیر کار گرفته شود .
تولید احساس خیر باید در انسان از مرحله طفولیت شروع گردد و در مورد استعمال اندازه آن باید رجال بزرگ و استادان تولید احساس خیر را سنجش و دقت نمایند .
باید کوشش شود که شر به نظر مردم خیر جلوه نه کند و از آن دسائیس برحذر باشیم ، عده ئی از مفسدین و تباه کاران اجتماعی احساس شر را بنام احساس خیر تلقین میکنند ، خیر را باید در مقیاس و معیار تامین منفعت عامه سنجش نمائیم و در عمل و پرکتیک نشان داده شود که چطور میتوانیم منفعت عامه را تامین نمائیم .
بسیار باید دقت نمود که اعمال خیریه کدام اند ؟
بسیار باید سنجید که خیر چطور بمیان آمده میتواند ؟
بسیار باید غور کرد تا در دقت و سنجش خویش راجع به تعین خیر و استعمال اندازه آن خطا نشویم !
هر چیز بخود حد و اندازه دارد که به این اساس اعتدال هر چیز اندازه خوب را نشان میدهد و به آن خیر باید گفته شود و افراط و تفریط در آن بد و به آن شر باید گفته شود .
موسسات خیریه وظایف بس سترگی دارند تا در انجام اعمال خیریه علما و عملا مساعی جملیه را بخرچ دهند و به آن عوامل جدا متوجه که موجبات تباهی و بدبختی واقع میگردد .
برای بمیان آمدن صلح و آرامش در منطقه و جهان اشد ضرورت به تقویه موسسات خیریه می باشد بناً ! موسسات خیریه در دنیا به هر نامی که باشد اعمال شرافتمندانه انسانی را انجام مینمایند و سرمایه مشترک همه بشر را تشکیل میدهند ، پس همه باید به آن امیدواری داشته و در انکشاف آن باید صادقانه کوشید .
نامهای بد ، بد و کارهای بد ، بد اند !
نامهای خوب و کار های خوب ، خوب اند !
از این جهت است که نامهای خیر، تامین منفعت عامه ، صلح ، سلم ، تعقل ، تدبیر ، منطق ، استدلال، حسن تفاهم، تعاون ، تساوند و دست یاری ضعیفان و مصیبت زده گان را مردمان جهان دوست داشته و به آن امیدواری دارند .
بنام خیر باید از خیر دفاع نمود ؛ و مردم را با انجام اعمال خیر تشویق کرد و خاصاً به رنج رسیدگان یاری و مساعدت نمود .
اگر خیر را دوست و گرامی داشته باشیم باید با آنانیکه در راه خیر میکوشند بمال و جان مساعدت نمائیم و با آنها موقع دهیم که در راه خیر پروگرام

های خویش را بهتر و خوبتر تطبیق سازند تا موسسات خیریه روز به روز بهتر و بهتر تر سرو صورت گرفته ، احساس خیر با اندازه کفایت و ضرورت انتشار یابد . از برکت و مساعی جمیله انبیا ، رسل ، فلاسفه ، رهبران و زعمای بزرگ ، علما و دانشمندان احساس خیر تولید و انتشار یافته و به برکت تولید انکشاف احساس خیر ، اجتماعات و مدنیت های پیشرفته و روبه انکشاف صورت و موجودیت داشته ، اختراعات و اکتشافات مدنی و اجتماعی بمیان آمده و میایند . تا وقتی که احساس خیر موجود باشد و تطبیق و تعمیم آن کوشش دوامدار و منطقی صورت گیرد ، امکان بقا و دوام جهان دیده میشود و در صورتی که فقدان مواد خیر ؛ همه جهان حتماً به تباهی و قیامت مواجه میگردد . بناً وظیفه اساسی همه صلح خواهان جهان است : تا در مورد تقویه احساس خیر و تعمیم کردار خیر ، اهتمام و عنایت داشته باشند .

داکتر محمد سعید « سعید افغانی »
سال ۱۳۵۲ هجری شمسی - کابل

د عشق او محبت دین:

د اسلام مقدس دین د عشق ، محبت او جذبی دین دی . د دغه دین اساس او بنسټ یو تربله دیمینی ، گذاري ، مرستی ، تعاون ، بنواخلاقو ، عفوی ، صلی ، صداقت او اخلاص په مبادیو دررول شوي دي .

څنگه چه د اسلام اساسي ليار بنووني د عمومي گټو د تأمین راز لري همدا شان حقیقت دا دی چه جذبی پیمانی د اسلام په اوله دوره کښي حضرت محمد صلی الله علیه وسلم او دده رښتینو ملگرو د خلکو په زړونو کښي د عشق او محبت جذبات او د اخلاقي مبادیو د عملي تقوی درسونه واچول . کوم وخت چه سړی د سیرت ، احادیثو او اسلامي تاریخ او د شرعي علومو اصلي تعلیمات د مطالعې او دقت لاندې ونیسي دا وخت سړی پوهیږي چه د اسلام لمرنیو او رهبرانو څه غوښتل .

آرمان آرمان ډیر تأسف دی چه د اسلام دغه رنگه لارښوونې د زمانې په مسیر او تحول کښي د یو رنگه داسي عناصر و د لوبو کولو مورد وگرځیدلي کوم چه د هغوی سره واقعاً هیڅ د اسلام د مقدس دین بوی هم نه احساس کیده .

پلیدو عناصر و د اسلام په نامه د لعنت نه ډک کارونه وکړل . دوی د اسلام څخه ناوړه استفادې وکړي او د اسلام په نامه یې په زرگونه معصوم انسانان تیر ویستل . دغو عناصرو په داسي حال کښي چه قسم په خدای یې له ظاهري دلسوزی او غدر بل نور هیڅ د اسلام څخه کوم معلومات نه درلودل ، د خلکو پام او توجه یې ځانله واړوله او په هیلو او پلمو یې د مسلمانانو د مدنیت قافله په قرنو قرنو بیرته وغورځوله . دغو په پایله کې دې ته ورسیده چه ډیر کسان د اسلام په دین باندې بد گمانه شول . او که مونږ واقعاً د اسلام اساسی ليارښوونې او د اسلام د واقعي رهبرانو سلوک په پوره عمیق ډول د مطالعې لاندې ونیسو هغه وخت په دې پوهیږو چه د اسلام مقدس دین تر کومي اندازې د بشر د دایمی سعادت

متکفل او تر کومه حده دغه مقدس دین د عشق محبت اخلاص او جذبي دین دی چه د واقعی عمل په صورت کښي د روغی او سلامتیا ضامن او انساني روابط تقویه کوی.

فساد او تباهی:

«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ» (الروم 41) (انسان د خپله لاسه په براو بحر کښي د فساد او تباهی موجبات برابر کړي دي. حقیقت دا دي چې انسان که له عدالت، صلی، عاطفي او متانت څخه کار اخیستی وي داسې به نه وو شوی لکه چې وشول او داسې به نه وای لکه چې دي. په ډیر تأسف باید ووايم چې د انسان د فسادونو او تباهیو داستان ډیر اوږدوالی لري.

څه فساد او تباهی نه وه چه ونه شوه.

هغو. دا، دا ... او داسې نور په زرهاو دا.

څومره چې تجربې او بیا بیا تجارب زیاتیري هغومره بیا هم عبرت لږ او لغزش روان او جاري دی او هسې تش په خولې وچ ندامت او پښیماني فایده نه کوي.

د ساده خلکو ملامتي سادګي ده او د پوهو خلکو ملامتی تعنت او کج روي ده.

د صالحو انسانانو شمار محدود او لږ دی او د فاسدو خلکو طغیان بي پایانه ښکاري.

د حق او باطل مجادله روانه ده. کله حق پر باطل او کله باطل پر حق غالبیري. رښتیا منم

چې حق غالبیري خو که د حق په لپاره باندې تګ ښه معقول تنظیم شي شاید هغه وخت به

ښه تنظیم وي چې قرآن کریم فرمایي: (قل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل كان زهوقا)

ووايه: ای محمده! حق راغی باطل محو شو، باطل ضرور محو کیدونکی دی.

مونږ یو دقیق حساب او د اوضاعو تحلیل ته اړتیا او ضرورت لرو تر څو وکړای شو چې د

فساد او تباهی اصلي موجبات معلوم کړو چی څه او د اصلاحاتو لپاره په دې پوره غور

وکړو چې اساسی لپاره کومه او څنګه ده. په دې توګه او له دې وروسته ټاکلی او ټکولی

پروګرام په کار دی چې باید تطبیق شي او په متداوم ډول تنقیح او تعقیب شي.

په نظري حساب ټول پوهان په دې متفق دی چی د انسان پیژندنې کار د اجتماع جوړولو

لپاره نهایت ضروري دی خو متأسفانه چې په بیرته پاتې هیوادو کې دغه کار ډیر ګند دی او

په تحمیلی ډول ګنډیري. په دې حساب د بیرته پاتې هیوادو او ممالکو اساسي وظیفه او نده

داده چې د دغه شاني ګنډیو پوره چاره وکړي تر څو د نورو په زړه پوري اصلاحاتو لپاره

هواره شي.

شک نشته چې عمومی صحنه د اصلاحاتو په خوا زیاته شوي ده خو د اصلاحاتو د تشخیص

لپاره زمونږ په روان متناقض ذهنیت کښي سلیم تفاهم ته زښت زیات ضرورت احساس

کیري چې باید د پوهې او قدرت خاوندان په دغه خوا جدي پام او توجه وایوي او د خلکو

تر مېنځ د ښه تفاهم شکیدلي تارونه او مزي په عاملاڼه ډول بیرته وتړي او یا د تړلو مزو،

د تقوئي لپاره په پوره حوصلې موثر کار، زمینه سازی او خدمت ترسره کړي.

اسلام څه شی دی؟

اسلام او نوي علوم په يو حديث کښي د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت دی: «المسلم من سلم الناس من لسانه ويده» په بل حديث کي راغلي دي: «المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده» په دې اساس مسلمان هغه دي چه په چا باندې په وينا او عمل کي تجاوز نه کوي. مسلمان چاته بد نه وايي تجاوز نه کوي او گناه بده گڼي. مسلمان په عدل، صلی او نیکو کاري باندې امر کول او د ټولو ناوره رويو او بي حيايي څخه اجتناب او خلک منع کوي. د نحل په سوره، ۹۰ آيت کښي راغلي دي: «ان الله يأمر بالعدل والاحسان وابتأ ذی القربى وینهی عن الفحشاء و المنکر و البغی يعظکم لعکم تذکرون» الله پاک په عدالت او له دو ستانو سره مرستی پرمتهلک امر کوی او بی حایي ، ناوره کارونو او تجاوز څخه ممانعت کوي. دا نصحيات د دې لپاره کوي چه خلک پند و اخلي همدا ډول پوه و پاک مسلمان کار او عمل کوي مکر خپل ټول کارونه الله پاک ته د عواقبو او نتايجو په لحاظ سپاري.

الله پاک (د الزمر په سوره، ۵۴ آيت) کښي فرمايي «وَأَنْبِئُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ» او د ال عمران په سوره، ۲۰ آيت کښي فرمايي «قُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ» خپل پروردگار ته رجوع وکړل حضرت محمد صلی الله عليه وسلم وويل پاک الله نه انقياد وکړی. او هغه ته مې خپل هرڅه سپارلي دي ابن هشام په سيرت کي جعفر بن ابی طالب د اسلام او جاهليت په مېنځ کي فرق واضح کړای دی. په خپله هغه وينا کښي چه نجاشي ته يي دهجرت په وخت کښي کړای، دی وايي: زمونږ قوم به د جاهليت په وخت کښي د بتانو عبادت کاوه، شراب به مو خوړل، بي حيايي گاني به مو کولې، د خپلو او دوستانو لحاظ به مونه ساتی، د همسايه گانو حقوق مو هير کړي وه او د قوت خلکو به د ضعيفانو مالونه خوړل. مونږ په همدغه رنگه ناوره مرضونو تر هغه وخته مبتلا وو ترڅو چه مونږ ته الله پاک زمونږ د جنس څخه پيغمبر راوليږه. دا پيغمبر چه مونږ يي په راستي او امانت او پاکي پيژنو دغه پاک او سو چه پيغمبر مونږ (الله پاک وحدانيت او عبادت ته وبللو دغه پيغمبر مونږ د کفر او بتانو د عبادت څخه لکه چه پلرونه موکول منع کړي يو مونږ ته د رينستيا ويلو په اداء کولو امر کړای او د ناروا کارونو او ويني تويولو نه مو رامنع کوي او د بي حيايي، دروغ ويلو، د يتيم د مال له خوړلو او په پاکو او دده سره هيڅ په عبادت کښي شريک نه مني. دی مونږ ته د لمانځه په اداء کولو، د ذکات په ورکولو او د روژي په نيولو امر کوي. مونږ د دغه پيغمبر تصديق کوو او ايمان مو پرې راوړه.

اسلام او نوي علوم:

اسلام د ادب او د اخلاقو دين دی. څومره چه د اسلام د مقدس دين په اړه او متعلق د نويو علومو د انکشاف توجه او بنټی، هغومره دا حقيقت روښانه شوای دی، چه اسلام ښه د ادابو او اخلاقو او تربیي دين دی. په دغه مقدس دين کښي د ټولو طبقاتو او اقشارو حقوقو تأمین او محفوظ ساتل شوي دي. دغه دين کي يو تربله د متقابل احترام ساتلو او ښه سکوک

د پاره ډیر پاڅه او قوي اساسونه وجود لري. په دغه دین کښې د اقرباو سره د صلي او علاقې باره کې رمزونه شته او د دوستانو او آشنایانو سره د مینې په لپاره د کډو اهدافو مېنځ ته راوستلو د پاره په کښې قوي رازونه موجود دي. د اسلام مقدس دین د عمومي اوضاعو او دعامو خلکو سره د ښه ژوند کولو، قوي خیال ساتلای دی او د یو مکمل ادبي او اخلاقي ژوند د برابرولو لپاره په کښې پاڅه اساسونه شته دي. داسې اساسونه، ادب او اخلاق چه د اسلام په مقدس دین کښې په ټول کم او کیف سره د خلکو د خیر او سعادت لپاره لیدل کیږي. دا قوت په دغه برخه کې په بل هیڅ کوم دین کښې په لاس نه راځي. د پلار او د مور د حقوقو لحاظ ساتل د مشرانو احترام، دلوینو قدر او تعظیم، ورورسره صله او عاطفه، د ملگرو سره صداقت، د همسایه گانو سره ښه سلوک او گذاره د عاجزانو سره مرسته او تعاون، د مصیبت او تکلیف په وخت لاس ورکول، د خوراک او څښاک نورو حیاتي مسایلو کښې اعتدال، عمومي حقوقو د تقويې لپاره خاص پام او توجه او داسې نورو اداب او اخلاق د اسلام په دین کې په نظر کې نیول شوي دي. دغه اصول او اساسات د اسلام مقدس دین کې هیڅ کله ادبي او اخلاقي اعتبار له لاسه نشي ورکولای. په اسلام کښې د نفرت، عداوت کینې او حسد ټولې ریښې ایستل شوي دي او دین د محبت او همکاری د تأمینولو لپاره پوره پوره توجه کړې ده.

اسلام د کبر او غرور سره مجادله کړې ده او له دغې لیاري څخه غواړي چه خلک دو روړولی او برابری په فضا او ماحول کې ژوند وکړي.

د اسلام په مقدس دین کې د عفو او گذشت او د بیا بیا پیوندلو لپاره لیارښوني او زیاد تشویق وجود لري. د اسلام مقدس دین د دی لیاري څخه غواړي چې اجتماعي شیرازه باید قوي وساتله شي. په اسلام کښې د خبرو او وینا لپاره حدود معلوم شوي دي او د ژبې د اصلاح کولو لپاره پوره توجه او پام شوای دی.

د اسلام مقدس دین د علم او پوهنې لپاره عمومي پام او توجه اړولی ده او د عقل او دلیل له لیاري څخه غواړي چه خلک خپل ژوندون نه ښه گټه پورته کړي او استفاده وکړي.

اسلام کوشش کړای دی چه د خلکو مدني، اقتصادي، سیاسي، ثقافتی، ادبي او اخلاقي ژوند په داسې پایو اتکاء ولري چه هغه د انسان اصلي د طبیعت او استعداد سره برابر او د عمومي مصالحو د تأمین لپاره مفید واقع شي.

اسلام د وهم، وسواس او بی مورد گمانونو طرفدارنه دی او د پوره دقت پرلپاره کې غواړي چه حقایق روښانه او د خلکو حیاتي مشکلات لري شي.

اسلام د عفت، تقوی پاکي او نظافت طرفدار دی، غواړي چه د خلکو ژوند په ظاهر او باطن کې پاک او سوچه وي.

اسلام د اسراف او تجاوز طرفدارنه دی. غواړي چه خلک دي باید په هر څه کښې د اعتدال لحاظ قوي وساتي.

اسلام د غدر او خیانت سره مجادله کړې ده، غواړي چې خلک دي یو تر بله د تکالیفو او مشقت موجب ونه گرځي. نو په دی اساس که څوک د اسلام مقدس دین تر پوره عمیقې مطالعې لاندې راوولی د ادب او اخلاقو کامل او مکمل دی او د هغه څخه په استفادی سره د

نننیو علومو په اساس د حقیقی او واقعی ژوند برابرولو لپاره پوره ارزښت لری. راکړی چه مونږ د اسلام د دین دادابو او اخلاقو څخه اول ځان پوره واقف کړو تر څو وکړای شو دځان او د خلکو د سعادت په لپاره کښې د ښو خدمتونو مصدر وکړو. و من الله التوفیق

حساسې او مثالي هڅې او هیلې!

هیر به مې نشي چې په خوب ویده وم د وطن او جهان د هڅو او هیلو سره آشنا نه وم. زما سره یوازې د خپل ځان او د یو وړوکی کور او فامیل د ژوند سودا وه. خو په ورو ورو زما د ذهن او فکر د افق ساحه ارته شوه تر داسې اندازې چې اوس خپل ځان راڅخه ورک شو. ځان په ټولنه، جامعي او جهان کښې گورم او په هیڅ شي یې د عمومي منفعت او ښیځنو د تامین په مفکورې او حرکت نشم تسکینیدلای. باور وکړی چې فکر، سودا، خیال او هوس مې د خلکو د ژوند د جوړیدو په پردو کښې چلیږي. زه وړوکی یم خو دنیا مې لویه او پوره ارته ده. زه بیچاره یم خو همت مې د ټولو بیچاره گانو او ملت ته د چارې د پیدا کولو ټکل لري. زه د عمر په دې شیبو کښې هم دلته د نوي دنیا د جوړولو په کار کښې د ځوانانو سره اوږه په اوږه قدم پورته کوم اوانشاء الله زما د کار تولید د چا څخه لږ نه دی. زه د راتلونکې زیاتې رڼا د راتلو په امید د شور څخه ډکې هڅې او هیلې لرم او په دغو هڅو او هیلو کښې د خپل موجودیت د ساتنې خیال ساتم. زه د مرگ څخه نه ډارېرم او نه د مرگ څخه ډار زما په تصمیم باندې منفي تاثیر اچولای شي خو د هغه مرگ څخه په ویره کښې یم چې زما د پاکو هیلو او هڅو په مخ کښې خنډ پیدا کړي او یا د وطن دښمنان موجوده په زړه پورې فرصت له مینځه یوسي. زه د ځان لپاره څه نه غواړم. نو راکړی دا چې څه لرم هغه لرم هغه دې هم د ستاسو وي، راکړی ماته هیڅ مه راکوئ، راکړی دا زما کنډاو کچکول هم واخلئ خو ما پریږدئ چې په پوره اعتماد او اطمینان د ستاسو د ښیځنو د تأمیندو په لپاره کښې قربان شم. زه که قربان شوم په ما ځلی هم مه دروئ اونه مئ یاد کړئ، خو چې که زه د حق لپاره کښې څار شم دا به زما د زړه د تسکین لپاره لوړ مقام او منزلت وي. هیر به مې نشي هغه وخت چې زه هڅو او هیلو وپارولم. زما دغه هڅې او هیلې د وطن د آبادۍ او آرامۍ لپاره وې خو همدا چې په عمل او اقدام به مې لاس پورې کړ نو بیا به پټو او ښکاره معلوم الحاله لاسونو زما په مقابل کې خنډونه پیدا کړل او داسې ناروا تعبیرونه به یې مېنځ ته راوستل چې سلیم تعقل به ورڅخه کرکه کوله. هغه وخت تر ډیر وخته به ما د ځان سره ویلې چې دوی نه پوهیږي او یا نه غواړي، خو وروسته د ډیرې تجربې دا راته ثابته شوه چې نه غواړی او زمونږ واک که څه هم واک وال ښکارېږي زمونږ په واک کښې نه دی. د پردې شاته څه داسې لاسونه کار کوي چې په عاملانه ډول د تل لپاره مونږ بدبخت ساتي. دوی زمونږ بازارونه د خپلو پخو مالونو

پلورنځی گرځوي او زمونږ خام مواد په ارزانه بیه لاس ته راوړي. هیر به مې نشي چې په اتمې دورې کښې زه د شورا د پارلمان لپاره خپلې حوزې څخه کاندید شوم، پیرې هلې ځلې او هڅې مې وکړې، هلته خلکو راسره ډیره مرسته وکړه، د رایو له پلوه پوره موفق وم خو دولتي قدرت پرې نښودم چې شورا ته لارشم. یوه ورځ داسې وشوه چې په یوه غونډه کښې والی صاحب وویلې: زه ملامت نه یم ماته له پاسه خوا هدایت شوای دی چې ته په دې دورې کښې موفق نشي او پارلمان ته لار پیدا نه کړي. علت دا چې ته ښکاره تنقید او پارونې کوي او د دولت د نقشو په مخ کښې خنډونه پیدا کوي. ما ورته وویلې د ستا له دې صراحت څخه مننه او تشکر خو افسوس چې دولت ولې د خلکو د فریب او دوکې له پاره داسې ښکاره کړی ده چې شورا ته د خلکو استازي او نمایندگان ورځي او ورڅخه ملي شورا او ملي پارلمان جوړیږي. سعید افغانی

د انبیاء او رسولانو اهداف څه دي؟

اسلام او نوي علم! انسان که څه هم ورته زیات علم او حکمت ورکړای شي مگر بیا هم د الله (ج) علم ته نشي رسیدلای بلکه همیش به له دې چې خدای پاک یې پرې پوه کړي په بل څه نه پوهیږي. همدا وجه ده چې الله سبحانه و تعالی د خلکو د لیارښوني لپاره رسولان واستول ترڅو دوی ته هغه حکمت او پوهنه وښيي چې دوی پرې نه پوهیدل. الله (ج) د بقرې په سوره، ۱۵۱ آیت کښې فرمایي: « کَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ » (لکه څنگه مې چې په تاسو کښې رسولان لیرلي دي همدارنګه دوی لولي پر تاسو باندې زما آیاتونه او تاسو د ناوړه اخلاقو څخه پاکوي تاسو ته کتاب او حکمت درښيي او د هغه شیانو ښودنه درته کوي چې تاسو پرې نه پوهیدلې.)

او د ال عمران په سوره، ۱۶۴ آیت کښې فرمایي: « لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ » (هر آئینه په مؤمنانو باندې الله (ج) احسان کړی دی چې په دوی کښې یې د دوی د نوعي څخه رسولان استولي دي، لولي پر دوی باندې دده د احکامو آیاتونه، د ناوړه زمیمه اخلاقو څخه یې پاکوي او د آسماني کتاب او حکمت لپاره ښوونه ورته کوي. که څه هم دوی پرخوا پر ښکاره گمراهی کې وو.)

د آسماني ادیانو پرله پسې راتلنه:

د میتولوجي او قیصو علم ثابتوي چې کوم هغه اسباب چې د هغو له مخې څخه پخوانیو د ابو البشر او ابلیس عبادت کولو، په واقع کې دا د پخوانیو ادیانو قیصو او خرافاتو ته رجوع کوي. دا علم وایی د کوم وخت څخه چې انسان پیدا شوای دی، ډېر لږ ځنډ روسته ادیان هم ورسره یوځای پیدا شوي دي. کله چې انسان احتیاج د نوي شي غوښتنه وکړه او پروردگار ورته یاد شو نو دا وخت الله پاک رسولان او انبیاء واستول.

تاریخ مونږ ته بیانوي له کوم وخت څخه چې الله (ج) ادم پیدا کړه، اديان هم له هغه وخت څخه پرله پسې راغلي او د وخت د احتیاجاتو سره برابر نازل شوي دي. څومره چې دغه اديان گوري د دغو ټولو آسماني اديانو هدف الله (ج) ته رجوع او د نیک عمل په خوا بلنه ده. الله (ج) د الانبياء په سوره، ۲۵ آیت کښې فرمایي: « وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ » (مونږ نه دي لیرلي په خوا له تا څخه کوم پیغمبر مگر وحی ورته شوې ده چې نشته بې الله (ج) پاک څخه بل د عبادته وړ. نه دده لپاره عبادت وکړئ.) الله (ج) فرمایي:

« إِذْ جَاءَتْهُمْ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ » (کافرون ۱۴) (کله چې د دوی تر په خوا او وروسته پیغمبران راغلي دي نو وویلی چې بې د الله پاک څخه د بل چا عبادت ونه کړئ.)

د مؤمنین په سوره، ۳۲ آیت کښې فرمایي: « فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ » (بیامي دوی کښې د دوی د نوعي څخه پیغمبران ولیږل ترڅو ووايي د الله عبادت وکړئ او بې له ده څخه بل الله نه لری.)

دمرحوم مولانا دوکتور محمد سعید « سعید افغانی »

له لیکنو څخه څو غوره شوي مقالې ©

لمړی چاپ داسلامی شوونو او او قافو وزارت له خپرونو څخه

دچاپ شمیر: ۲۰۰۰

دچاپ ځای: دآريانا مطبعه، کابل افغانستان ۱۳۶۹ ليرديز لمريز کال

دوهم چاپ

د حق د لارې کلتوري مرکز

جرمني - د ۱۳۹۴ هجري شمسي کال د حوت - کب میاشت

(۲۰۱۷ زیږدیز کال د فبروري میاشت) ©

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library